SHQYPTARJA E GJYTETNUEME

1879 1929

NË PESDHETUJETUER TË ZHGJIMIT TË VET.

Élever une femme, c' est former les générations.

LABOULAY

BKSH

SHKODER
Shtypshkroja Françeskane
1929.

BKSH

SHQYPTARJA

E

GJYTETNUEME

NË PESDHETUJETUER TË ZHGJIMIT TË VET

Elever une femme, c' est
former les generations.

LABOULAY

BKSH

SHKODER
Shtypshkroja Françeskane
1929

BKSH

OROE — PARATHÂNE

Sivjet — 13 Qershuer — mushen rrash pêsdhetë vjet, se të Ndertat Motra Stigmatine çilen të paren Shkollë fêmnore në Shkoder. Me datë të çilunit të ktyne Shkollavet, pra, bjen data e zgjimit kultural të grues shqyptare; pse shî Stigmatinet kjenë ato, qi mâ të parat u perkujdesen, me u dhânë varzave shqyptare, pa nderlikim besimit, nji msim shkolluer të perkueshem me parime të kultures prendimore e me rrethâna e nevojë të kohës e të vendit. Per ket arsye ky pomendim i pesdhetvjetorit të ndertuemit të Shkollavet Stigmatine u quejt: „SHQYPTARJA E GJYTETNUEME NË PÊSDHETVJETUER TË ZHGJIMIT TË VET.“

Mbasi Auktoritetet civile të vendit, per shkak të nji epidemije, kjene të ngushtueme,

me urdhnue të mbyllunt e Shkollavet të gjytetit per nji muej rresht, kshtû të gjith programi i së kremtes së ktij pêsdhetvjetori kje permledhë në nji ditë të vetme — në të Dielen me 5 Máj të k. v. — e kta tue e pershtrî vetem në nji funcjon kishtar paradite, e në nji argtim teatruer mbasdite. — Ktû botohet vetem argtimi teatruer i mbasditës. Pjesa poetike âsht e punueme prej A. Gj. Fishta, O. F. M.

BKSH

ARGTIM TEATRUER

NË RASË TË PESDHETUJETORIT TË SHKOLLAVET STIGMATINE

* * *

I.

Të Pershndetunt

(ANTONJETA NOGA)

I u ritët jeta zotnìs s'uej
Edhè kjoshi faqe bardhë,
— Si Shqyptarë, si gjinde e huej —
Qi urdhnue keni ktû me ardhë!
Tash, zotnì, n' m' dhaçi lirimin,
Me u diftue due me pak fjalë,

BKSH

Persè na kem' pasë guzimin,
Me ju grishë dèr ktû me dalë. —

Pêsdhetë vjet e tek andej
A kà pasë ktû vajzë a grue,
— Edhè asosh prej zotnish t' mdhej —
Qi t'kenë dijtë me kndue, me shkrue?

Me shka gjyshja mue m' kà thânë,
Nji sorrë t' bardhë, po, n'at kohë t'vjeter
Para gjetë do t' kish' n' ndoj ânë,
Se 'i grue n' Shkoder msue per leter.

E pra vetë jam mjaft e vogel,
Si po shifni, ju zotnì:
Nji perçik mbì dhè — sa 'i gogel:
Drue as me folë fort mirë nuk dij.

Me gjith kta un shkruej e kndoj,
Dij punë Feje e dij hesapë
Kah pak nanës n' voter nihmoj;
Qepi e shkepi e bâj çarapë.

Mandej dij un se Shqypnija
Asht mâ i bukri vend mbì botë:
Se Gegnija e se Tosknija
Janë dy pola n' nji mallotë:

Se Shqyptarit per Atdhè
Gjâja as jeta s' dhîmen dot,
E se nieri, qi s' ká Fè,
Asht si pushka pa barrot.

Edhè dij shum do punë tjera:
Si erret nata e zbardhet dita;
Si shkon dimni e lulzon vera;
Kush shet „hallvë" e kush „simita".

Por un dij edhè me kndue
N' daçi shqyp n' daçi „a la franga".
— Kndimi zêmren bân me gzue,
Kuer bastardhe mos t' jetë kanga.

(Kndon me zâ e tuj kcye)

Tash, zotnì u ngjatët Zoti jeten! —
Kush m'i msoj mue kto punë t' mara,
Qi enè t' shtaten mûshë s'kam vjeten,
Si po m' shifni ndêj jush para?

Njato Motrat Stigmatine,
N' ket shkollë, kû me 'i zêmer nane
E 'i dashtnì krejt serafine,
Msojnë fjeshtë shqyp varzat shkodrane.

E qe mushen pesdhetë vjet,
Se ato Motra ktû mâ së parit
Çilen shkollë, e me zèll t' vet
Per grue msimin vûn per s' marit.

Prandej sod jem' shend e verë,
Kem' mbyllë klasë e lshue herorin;
Pse kremtojnë per të paren herë
Të Shkollës s' onë pesdhetvjetorin.

Kjo âsht arsyeja pra, zotnì,
Per të cillen grishë u kina:
Qi n' ket rasë per bukurì
Bashkë t' galldojmë të gjith si jina.

Per nji shkollë, kû Fè e Atdhè
Njimend janë temeli i msimit,
Lum - e - lum do t' bâjnë n' haré
Vendi, Shteti e njerzt e Arsimit.

BKSH

II.

IDEALI
I SHKOLLAVET STIGMATINE

VEHTJE:

FEJA — (Terezina e Shan Koliqit)
GENI — (Filomena A. Krasniqi)

GENI

Un jam Geni: rrezja e Empirit
Qi, bredhë pasjet t' Hyut t' Amshueshem
Të pa-dijes s' mendjes s' nierit
Kthilli terrin e mjerueshem
Edhè zbloj kû struket jeta,
Shka âsht të Mirë e shka â e Verteta:
Bukurija kahë buroj.
Mbas njatij të parë gabimit,
Qi dhèn n' Eden leqetisi

BKSH

E i suell namen marë rruzllimit,
Mendja e nierit n' terr ngelisi;
Edhè nieri, m' vedi lshue,
Dalkadalë erdh tu' egercue:
Si shkerbè malit kerkoj.
Kamen zdathë e pa gjâ shtatit,
Naten shko nper biga e stana,
Kerko diten fushës e shpatit
Per mush-molla, dardha e thâna,
Nieri i shkretë jeten n' mjerì
E kaloj, edhè kerdì
Pa dhînë bâni m' shokë të vet.
Un, po, kjeçë qi m' nierz mâ s' parit,
Neper jone e kúm Muzike
E nper t' amlat kangë t' Vjerrshtarit
Egersìn zbuta jetike,
E i bashkova tok nder fise,
E u caktova truell e vise:
Ngrefë u kam kalà e gjytet.
Urat lshova terthuer bregut,
Çilë kam rrugat neper karma;
I dhaçë t' maren punës e tregut,
Fuqì t' rè muer plori e arma.
Tej per tej qymen e shpova,

M' fletë t' vetimës dhèn e vallova,
Rrufès hovin thye i a kam.
Neper mue nieri n' ditë t' sodit
Shklet mbì rê e zotnon detin,
Kuvend shtron aj me antipodit,
N' terezì peshon pjanetin:
Edhè vên kupòlen m' Sh' Pjeter.
Kolosèn si nçoj n' kohë t' vjeter,
Rruzlla t' rì skjyrton nper xham.
Menden nierit n' shkollë un mrefa,
Kû kam rritë atà Platonat.
E ato shpatat me dy tefa —
Demostent e Çiçeronat:
Edhè t' vetmin n' jetë Omerin,
Me at Virgilin e Allighierin,
T' cillve as deka s' kà shka u ban.
Per mue shekllì kufîj s' kà
Synin kam mâ t' kthiellt se dielli;
Perendìs 'dhe i kam pergjà,
Hije t' reja n' jetë kah shtielli.
Mbas Tenzot un jam fuqija
Cillës perkulet rrokullija:
Hovin pezull gjâ s' m' a man.

FEJA

(Me nji vajzë shkodrane per dore. Vajza âshit veshë shkodranishit).

Mirë se t' gjêjë, ti Geni i bardhë!

GENI

Mirë se vjen, e bardha Fè!

FEJA

Se un kam marrë rrugen e ardhë,
Per me t' lypë nji nderë të rè....

GENI

Thuej sherbim e mos thuej nderë;
Pse gjâ marë, besa, nuk m' sillet,
Kuer m' krye t' êm un t'shkoj ndojherë,
Edhè tye mos t' ndigjoj kshillet.

FEJA

Asht nji vend qi i thonë „Shqypnì",
Bukurì me sye me u pà:
Bjeshkë e mal e fushë e vrrî,
Si kurrkund njeti nuk kà.
Veç se gjindja aty per s' marit
Si e lypë puna s' janë tuj shkue.
Mohue besë e Fe të Parit

BKSH

Gjâ per fille s' kan drejtue.
Pse 'dhe bâ â aty 'i farë zakonit,
Mos me i ardhë fjalës s' njanitjetrit;
Kush bje thûmit kush potkonit;
Don i riu me i urdhnue mâ t' vjetrit
As nuk ndiejn si kâma e huej
Shpirtin njak n' fyt u kà zanë.
Ksulen m' sy e shatin n'ujë:
S' janë per peng as per dorzanë.
Kshtû qi at vend e kà mlue skami,
Me i u dhimtë gurit e drunit,
Punen n' dorë kà kapë harami,
N' gjâ t' huej kndellet i papûni.
Gjithky hall e ky mjerim
U kà rà, kujtoj, Shqyptarve,
Pse atà dije s' kan, as msim,
— Posë qi lshuen doket e t' Parve —

GENI

E vertetë, se, kuer n' nji vend
Nuk kà msim, besë edhè dije,
Aty marë s' kè kurrnji send:
Kot aty bân nieri hije.

FEJA

Prandej vetë, do vjet perpara,

Ktû Shqyptarin t' pata prû,
Per t' i dhânun msime t' mara
E nper shkollë n' hullì m' e vû.

GENI

Jo, po, e dij; e kish' me thânë
Se aj fort mbrapa nuk kà mbetë.
E se shkollë mjaft mirë kà zânë,
Mêndehollë mbasì â edhè vetë.

FEJA

Mirë; po sod gruja shqyptare
S' po kà msim as s' po kà shkollë,
E sado qi mendeqare,
Larg mbas shoqesh kjo kà ndollë.

GENI

E pra... ashtû si m' duket mue,
Kish' me thânë, o e bardha Fè,
Se nevoja s' âsht per grue
Neper shkolla kryet me xé,
Per tê mjaft, tham, kisht' me kênë,
Si âsht mâ s' miri me rritë fmìn,
Me zie haët, me là ndoj ênë,
Me tjerrë m' bosht e me ruejt shpìn.

FEJA

Sa per kaq edhè 'i sherbtore

Mund do t' mate shpìn e njerit:
Perkund djepat, bân punë dore,
Qit e zier vorbat qelerit.
Mirë; po gruja do t' jetë zojë,
Jo robneshë në shpì të vet!
Per ket punë, tham, kà nevojë,
Me ndjekë shkollen per do vjet.
Persè grueja âsht, po, njaj diell,
Qi, tue shndritë me urtì e njerzi,
Shpìn e robit do t' a kthiell,
Do t' a ngrofë me dashtëni.
Si t'jetë gruja, ashtû del shpija:
Ajo ulë, ajo çon ndereni;
T' tana doket — t' mira a t' kqija,
Prej asajë e kan t' gjith vleren.
Qe, prandaj ket bij Shqyptarit
Ktû t' a prûna me i dhânë shkollë
E me i dhânun msim per s' marit,
Pse edhé e mêçme kjo ká ndollë.
Ké m' e msue, prà, 'i herë mâ para,
Se kà Zot, e se të lum
E bâjnë nierin punët e mara
E jo 'i jetë hallakatrum.
Orë e ças ti prap permendi

Se do t'jetë grue shpijanike,
Si e do Zoti e si e lypë vendi:
N' fjalë e n' punë gjithmonë fisnike.
Mandej t' madhe kè me i thânë,
Me dashtë vendin kû kà lè,
E se, vashë a se edhè nanë,
Të punojnë gjithmonë p'r Atdhè.
Pse shî m' kta rri gjytetnija:
Fè e Atdhè me i majtë kryekrejet;
Me majtë vegshin n' valë të shpija;
T' huej'n si zjàrr me qasë brî tejet...
At herë epi msimet tjera,
Si e lypë shkolla varg e vister;
Per qellim, por, t' keshë perhera
T' dalë zojë shpije e jo... Minister...

GENI

Vashen un kam per t' a msue
Gjithsì ti po m' vên leçì,
Edhè larg, tham, s' kà me shkue,
Qi kjo t' kapet n' gjytetnì;
Pse n' rrymë të motevet,
Kû Feja e Dija
Janë bashkë të njituna,

Atjè njerzija
Mbi faqe t' rruzullit
Me gzim lumnon.
Atjè mâ t' amëla
Janë stinët e motit,
Janë ditt mâ t' bukura
E pagja e Zotit
Shî prej ktij shekullit
Me u gzue fillon.

BKSH

BKSH

III.

SI U TEMELUEN SHKOLLAT STIGMATINE NË SHQYPNÌ

KONFERENCË.

U lutem, Zotnì të ndritshem, mos m' u bindë në po më nepet me ja hî ksajë bisedë të pervûjtë me nji protestë. Si mirë e dini, kuer bisedohet per seksin t'onë, perdoret fjala „i ligshët" e kta dikû per dhimë, por dikû edhe si në të perbuzun. Më duket se ktû ndeshemi në nji aso padrejtsìsh, qi shekulli i kà per doke. Edhe grueja âsht e zoja per bujarì, per veprime heroike, kurrkund mâ t' ulta, se ato, qi vêhen n' oroe në burrnim e âsht nàm i madh, âsht nji nder

mâ të mdhàt lumní të fès katolike me diejtë me mëkamë fatose kso dore, me diejtë me i organizue e me perbâ kshtû, me kto, vegla të fuqishme mrekullìsh gjithmonë të gjalla. Fuqija e grues në veprim del në shesh sidomos nder dishmì të panumerta, qi kjo kà korrë nder lamije të b a m i r s ì s, kû kà rasë me shprehë në mndyrë mâ të kullueten gjith mirsìn e zêmres së vet; lamije nder të cillat, kuer prej burrnimit nuk u gjet kush të prîte, u shty perpara e shpesh edhe jau duel. Nuk ké mjerim shpirtnuer a të trupit, qi mos të jetë lenue e ngushllue prej grues. Sa kjenë gràt bujare, qi per ideale fort mâ të nalta e të madhnueshme nuk deshten me ndêjë zoja familjesh, per me u vû mas fmive të pà babë e nanë, në skam e lshue dore nder valë të rreziqeve të jetës, tuj u bâ nanë e mi nanë per ta, tuj i mledhë nder shpija kû mâ të mdhà kû ma të vogla, qi do të mêrrshin êmnin O r f a n o t r o f ì? Sà herë, tuj hî nder S p i t a l e, n'ato shpija dhimet e deket, u kà rà me pà grà, veshë me të bardha, qi, si êjë rojsa, ditë e natë u rrîn te kryet të smuetve të mjerë, tuj u perkujdesë per ta, tuj u ardhë me

sherbime, të cillat nuk kishin me muejtë me i pritë as prej nanave a motrave të veta. Sa herë u pertrînë viset për kahë jeta, gjithkund kû u perhapen fatoset t' ona e muejten me çilë shkollë, nder të cillat, tuj bashkue qinda e mija varzash, ndriten menden e tyne, drejtuen e rregulluen ndiesit e tyne. E kuer familjet mâ në shêj dishrojshin m'u dhânë fmive të vet nji edukatë mâ të mirë e ma të qindrueshme, u gjeten grà tjera, jo mâ pak bujare se të parat, të gatshme me i ardhë ktij dishìr, ktyne ndiesive aq të nalta, tuj çilë Konvikte a Internate.

Por kqyrni, Zotni, andej Oceanin, nder skàje mâ të fundshme të dheut, kû popujve, qi njehen me miljona, nuk u rá endè rrezja e gjytetnimit.

Nuk mund të njehet numri i ktyne fatoseve, qi tuj lânë qetsìn e votres e gjithshka kishin mâ per zêmer në ket jetë, tuj u vû kamen gzimeve të gjitha, qi shekulli muejtte me u paraqitë, së deshten me marrë para sysh tjeter, veç njat familjen e Atit, qi rrin në Qiell e me e shkrî krejt vedin në sherbim të sajë. Per ket

qellim u organizuen n'urdì, tuj perbâ kshtû Urdhnat, Kongregacjonet, Shoqnìt; e thirren Motra shi pse nji âsht lidhnija, qi bashkon zêmrat e tyne e jânë bijat e Atit Qielluer.

Vetem numri i mungeshave, qi veprojnë sot nder pjesë të ndryshme të botës nen hijen e Serafinit t' Asizit, e qi prandej thirren Françeskane, kapet në 78.000. Mjesà nder misjone veprojnë mâ se 2315.

Në ket numer gjinden edhe Mungeshat t' ona Stigmatine, Instituti i të cillavet xûni fill në vjetë 1846 neper veper krejt të pervûjtë, por fort të çmueshme të Sherbtores së Tenzot Ana Lapini, Institut, qi sot njehë mâ se 80 shpija e 900 Regulltare, e ky numer shkon tuj u shtue per vjetë mâ teper. Instituti, fjeshtë populluer, si Patriarka prej të cillit u frymsue, kà per qellim të rritunt e marë të të bijavet të popullit. Të perhapunt e tyne aq të shpejtë i prûni edhe nder vise të ktij Atdheut t' onë aq të dashtun, u dha shkas me dalë në Shqypnì, e un kam me u mundue me u paraqitë si në nji film, se si xû fill t' ardhunt e tyne në mes

t' onë, tuj perpilue sa mâ shkurtas qi të mundem zhvillimin, qi rrokull ktyne 50 vjetve pat veprimi i tyne aq i dobishem e me fryte aq shum.

U lutem, Zotnì, të mêrrni si nper vegim para sysh gjêjen e grues shpyptare sot 40 vjet e tekandej, e per me muejtë me pasë nji idè edhe mâ të kjarët të ksajë gjêje, kà me mjaftue me dalë prej ksajë metropole morale të Shqypnis, prej Shkodre, e me pà se si âsht gjêja e grues edhe sot në të shumten e viseve të ksajë Shqypnìs s' onë.

Animirë, nè na perket me dishmue, se âsht nàm i Episkopatit katolik të Shqypnis, në kje se duel në shesh idea, qi me i dhânë edukatë grues, me e naltue intelektualisht e moralisht. Ipeshkvijt t' onë kjenë ata, qi, të marrun vesht me Françeskaj Prefekta Apostolikë t' asajë kohë, per mâ të parët në nji mledhje të bâme bashkarisht në vjetë 1870 venduen me i ardhë ksajë idè; e qiten si me thânë at faren e vogel të hardadhit, qi per 50 vjetë jetë mrrîjti me u rritë e me u bâ landë aq e frytshme.

Ajo farë e vogel u muer në kujdes prej atyne dy Misjonarve Françeskaj aq të mdhaj, qi na dalin per nji kohë para sysh edhe si dy bâmirsa në shêj e miq krejt të perzêmert të popullit shqyptàr: P. Gjampjeri prej gjytetit Bergamo e P. Marjani prej Palmanove, të cillvet do të jau dijm edhe per idè e per themelim të niasajë Kolegjë Françeskane, qi sot shkon tuj mushë Shqypnìn me Meshtarë vendas, mjesà at herë nuk ishte kurrnji.

Dyë varza prej Dukagjinit, hikë shpije, pse prindja dojshin me i martue per dhuni, erdhen e u ràn në dorë dy Françeskajve, P. Gjampjerit e P. Marjanit, e kta deshten me e perdorë ket rasë per me i a hî qellimit të madhnueshem, qi kishin. Kryeparìn e Urdhnit Françeskan e kishte aso kohe P. Bernardini prej Portogruaro, nji nder Generala mâ në shêj të njatij Urdhen, qi çë në themelim të vetin kje shtyllë e muroje e padame e ksajë Shqypnìs s' onë. Emni i ktij General lidhë me kta të pertrîm të fuqive françeskane në Shqypní. Nieri ky nisjativesh të medhà, si t' i a ndiete zêmra e të kishte para sysh shka Zoti në mshrirë të veten gatote per

kohë të reja në Shqypnì, pranon me entuzjazem shka P. Gjampjeri e P. Marjani i paraqiten, e me nji herë lajmote se ishte gati me i marrë dy varzat, tuj i vendue nen roje e kujdes të Stigmatineve në Portiko afer Firencet. Varzat, si e dijten vedin sugurue mrenda atyne mureve të bekueme, kaq e ndienë gzimin në zêmer, sà lypen me nji herë petkun. Generali, desht me nji herë me jau çue dishirin në vend e i nderoj aq, sà desht me i veshë me duer të veta. Aj nieri aq i madh kishte pasë caktue në mende të kthiellt të veten jo veç me gatue per shkollë bija shqyptare, por fill e murgesha, qi do t' i kishin dalë edhe mâ mirë qellimit shêjt. Por edhe ktû na mund të vertetojmë nji fakt të çuditshem historije, se punët e mdhà ndeshen gjithherë në kundershtime të mdhà e kanjiherë aq të mdhà, sa me i u bâ nierit se vepra e fillueme nuk do të vijojë. Ata dy lilat mâ të parët desht dora e Zotit me i kputë mas pak kohe në lulishten françeskane e i muer per vedi në lumnì, para se të kryejshin vjeten e provës. Natyrisht ata qi ndien dhimë mâ të madhe do të kenë kênë P. Gjampjeri e

P. Marjani. Por nierz feje e uzdaje tuj kênë, ato dy zêmra apostujsh nuk e lshuen vedin para asajë provë, para atij pengim, qi, per dukë, mostjeter, ishte i madh fort.

Ndimue me njata të dhânun, qi nep feja e uzdaja e kshtênë, prej dy famullitarve të paharrueshem të ksajë metropoles s' onë, prej D. Ejell Radojës e sidomos prej të palodhsinmit D. Pashko Junkut, qi erdh mas tij, dy Françeskajt muejten me bashkue nji çetë varzash shkodrane, tetë gjithsejt, të cillat vetë D. Pashkja desht me i percjellë në Firencë. Mas pak muejsh aj numer u kap në dymdhetë, pse u shtuen dý varza prej Shkodre e dý prej Dukagjini.

Pêsë prej ktyne, mbas do kohe, kthyen në Shqypnì e, ngushllue prej fjalet, se nuk do të shkote kohë shum e Stigmatinet do të delshin vetë në Shqypnì, per me çilë mâ të paren shpì të veten, u lidhen me jetue sbashkut, tuj u bâ bàll kundershtimeve t' ashpra të të vetve, qi së làn guer pà luejtë, per me i dà. Jetuen sbashkut e i a nisen misjonit të vet si msuese; mjesà per të majtun të tyne mendote dora e Zo-

tit, neper D. Pashko Junkun, P. Gjampjerin e P. Marjanin, të cillve mandej u u shoqnue nji tjeter Françeskan, P. Anselmi, të cillit i kje lânë drejtimi shpirtnuer i ktyne msueseve të reja. Sado qi gatimi i dý vjetve, qi paten bâ perjashta, nuk muejt me kênë i mjaftueshem e me gjith qi nji farë Kushë Micje, si parandaj Jàk Speci, kishte pasë nisë me mledhë rreth vedit pak kohë perpara disà varza të vogla per me i msue sido me kndue e me shkrue, nè na nepet me u vû shêj dý fakteve: Së parit se kto bija shqyptare kjenë mâ të parat, qi çilen në Shqypnì nji shkollë fêmnore, e cilla disì mostjeter, të mund e barte ket êmen e së dytit, nji fakt tjeter, qi i shton nàm komìt t'onë e ja xên në fyt fjalen ndokujë, se kjo shkollë, po thona edhe jo aq e plotsueme, pau mledhë qýsh në fillim të vetin kund nja katerqind varza prej tre elementave fetarë të gjytetit. E nisen me ardhë edhe të rritshme, njasosh, qi na thrrasim Murgesha shpijet.

Numri aq i madh i xânsevet e pagatimi i nevojshem i msueseve e bâte perherë mâ të ndieshme nevojen qi me e permirsue gjêjen e

ksajë shkollës s' onë mâ të parë fêmnore e ket nevojë s' e ndiete askush mâ fort se vetë msueset, të cillat, pshtetë per fjalë, qi u kishte kênë dhânë, se Stigmatinet do të qandroheshin në Shkoder, shkojshin tuj nzitë P. Gjampjerin e P. Marjanin, qi të bâheshin fjalëmirë para Generalit t' Urdhnit Françeskan, per me ja sjellë sà mâ parë vendit at nafakë.

Vjeta 1879 do t' ishte data në shêj, data e paharrueshme, në të cillen Instituti i Stigmatineve, qi kishte kalue me trì vjetë tridhettat e themelimit të vet, i nepte fill Pêsdhetvjetorit të të dukunit të vet në Shqypni, pêsdhetuer, qi na sot jena tuj kremtue. E thaçë se âsht datë në shêj e e paharrueshme, pse na qet para sýsh nji prej sà ndollìsh historike të kohës së tashme, qi viejten per me gatue Shqypnìn per gjêjen e sotshme, tuj i dhânë popullit shkase të fuqishme rilindje per kah rreligjoni e gjytetnimi. — Por mos t' i largohemi fillit historik të ksajë ndollje aq me randsì e zhvillimit të sajë. Vepra në fillim të vetin muejt me u dukë e vogel, por tash, qi e kemi para sysh zhivillimin e sajë, nuk mundena me thânë mâ ashtû per tê.

BKSH

Generalit t' Urdhnit Françeskan i kishte dalë së mrami me ja mushë menden Kryeparis së Stigmatineve në Portiko, e, mârrë vesht me Kongregacjonin De Propaganda Fide, gatohej me nisë kahë viset t' ona mâ të parat Stigmatine. Kto kjenë gjashtë, dý shqyptare e kater italjane. U nisen prej Firencet me 2 Qershuer 1879 e mrrîjten në Shkoder me 13 të ktij moji, ditë ogurplote, në të cillen lutej Shêjti Mrekulltàr, mâ i luturi Shêjt i botës, Shna Ndou i Padues. Në krye të ksàjë çetë gjindej Moter Bonaventura, nji shpirt dhanë pernjimend mas shêjtnije, me nji zêmer gjith dashtnì; e me nji hërë e kaparoj dashtnìn e popullit, qi nuk dite me gjetë mâ mndyrë per me shprehë gzimin, qi ndiete per të ardhun të ktyne pshtueseve shpirtnore të tyne: Moter Bonaventura e desht popullin t' onë e kje dashtë prej tij.

Porsà mrîjten, Stigmatinet u vûn me gjith kujdes me punue per njatë qellim, per të cillin ishin kênë çue. Gjithshkafja do të vêhej rishtas, e kû mâ pak, kû mâ shum, gjêjshin gjithkah vshtirsì, të cillat do të muheshin. Numri i xân-

seve, qi shkote tuj u shtue, ngushtica e vendit, mungesa e librave shkollorë në giûhë shqype, mjetet e gjallnimit, qi pshteteshin vetem në shka bujarija e popullit dotə me dhânë, ishin probleme, qi mujshin me lodhë kêdohin, jo mâ ato grà të shkreta. Megjithkta, pshtetë uzdajen në ndimë të Zotit, ndimue e nzitë prej atyne, qi ato njehshin Eten në shpirt, e prej simpatije të popullit, mundoheshin me u ardhë rreth punve sà mâ mirë t'u vîte per doresh. Xânset n'at kohë ishin dà në trì klasë, mas vjetve, pse ndiqshin shkollen varza pêsvjeçe e deri në njizet e perpjetë. Sà per libra shkollorë, deri qi nuk duelen librat e Shoqnìs „Bashkimi", qi në shkollë të Stigmatineve nisen me u perdorë mâ parë se askund, të vetmit libra shqyp, qi mund të perdoreshin prej xânseve ishin, shum me thânë „Dotrina e Krishtênë" — „Msimet e nevojshme me dashtë Jezu Krishtin" e mâ vonë „Historija e Kishës". — E shpirti i gjith ktij veprim n'ato agimet e para të ksajë veper të Stigmatineve ktû në Shkoder ishte Moter Bonaventura, e cilla, dishrote me i ardhë idès, qi kishin dy Prefektat Françeskaj e qi ishte dishìr

i disà Ipeshkvijve, qi me e shtrî veprimin e Stigmatineve edhe jashta Shkodre. Por gjêja e Shqypnìs n' at kohë nuk dukej per aq, e vetë Instituti ishte në fillim të vetin e nuk kishte pjestare të mjaftueshme. E shi n'at vjetë në të cillen u duken Stigmatinet në Shkoder, u veshen kater prej atyne pêsë msueseve, qi permendem e qi mueren kta êmna: Kroçefisa, Bernardina, Gjanina e Marjana. I permenda kta kater êmna, qi, si vetë mund e pàt, jânë perpilimi i historìs të t' ardhunit të Stigmatineve në Shqypnì, pse Kroçefisë i thojshin Kryetares s' Institutit, qi i nisi, Bernardin Generalit Françeskan, qi i dha aq shkas të marë ksajë veper e P. Gjampjer e P. Marjan dy Apostujve Françeskaj, qi kjenë krijuesët e ksajë idè, mprojsat e vijuesët e ksaj veper aq të dobishme per popullin t'onë.

Prà, fara ishte kênë qitë, e fara u rrit e u bâ, si mund e dishmojmë na, qi pûnët i kemi para sysh, u bâ, po tham, nji landë fort e frytshmę. Ç'at herë 80 kjenë bijat shqyptare, qi veshen petkun e Serafinit t' Asizit, u bân Stig-

matine. Asht e dijtun, se tuj u shtue numri i ktyne Motrave, shkoj tuj u shtue per vjetë e mâ madhnisht edhe vepra e tyne e u perhap. U çilen edhe pêsë shpija tjera e aq shkollë, tuj njehë edhe atê të Durrsit, qi nuk pat jetë të giatë, por jo per faj të Stigmatineve, e kshtû ky Institut, pa i mushë pêsdhetë vjetat, mrrîjtte prej Parijet me kênë njoftë Provinçë në vedi. E kta ndolli në Tetuer të vjetës së kalueme. Ktû në ket shkollë mâ të paren prej trì klasvet fillore u çue puna deri në gjashtë, e mâ vonë u shtuen edhe dý klasët gjytetse. Por zelli i Motrave Stigmatine e i Parìs së tyne dukej se nuk mund të rrîte i kufizuem; paraqiteshin projekte të reja, të cillat me u vû me i çue në vend dukej si nji guxim i tepruem, e u lyp punë e mund, e kujdese jo fort pak per me i pà të realizueme.

Masi maroj lufta e madhe e si u sistemue Shteti i jonë, nevojët e msimit u shtuen, e meritimet, qi Stigmatinet i kishin sjellë vedit në ket degë, çmoheshin perherë mâ teper, e shtohej kshtû dishìri qi me e pà vepren e tyne

perherë e mâ të perhapun. Por kta të perhapun nuk mujt me u vertetue aq sà dishrohej, sidomos pse numri i Murgeshave ishte gjithnji i vogel. Kso dore u çfaq mendimi i nji Konvikti, mendim, qi në vjetë 1921 u çue edhe në vend, me qellim qi me e shumue veprimin e Stigmatineve, per me qitë faren e mirë të kulturës edhe aty kû kto Motra nuk mund të dukeshin. Lajmi muer dhèn si vetima e kje pritë me entuzjazem të madh. Prej të gjitha anësh nisen me ardhë lutje, por vetem pak prej tyne muejten me kênë ndigiue, per shkak të ngushticës së vendit, nji shkak, qi, mjerisht, vijon gjithnji, pse me gjith flî të bâme, per mungesë vendi nuk muejt me u mrrîjtë aty kû kishte me kênë dishìr i pergjithët. E bijat shqyptare nisen me u pranue prej trì besimesh, e kshtû u pàn prej Korçe, Tirane, Elbasani, Tivari, Cetine, Shkodre e rrethevet varza të mledhuna në ket Konvíktin e rì. Vetë Qeverija e kqyri ket veper me sy të mirë e u caktoj bursa disà xanseve interniste.

Idea tjeter, qi shkote krahas me ket idèn

e Konviktit, ishte të çilunt e nji Shkollës Normale. E kush nuk ishte asi mendimi, per nevojë të madhe, qi Shqypnija kishte, me pasë msuese të mira? Ky mendim kje e âsht edhe sot nji nder probleme mâ me randsì per rilindjen morale e shoqnore të grues shqyptare. Prap ktû u paraqiten varg e vister vshtirsì, qi së mramit u muejten neper bashkveprim të vullndetshem e vllaznuer t' Etenve, qi msojnë në Gimnazin Françeskan. Kshtû lumnive tjera të veprimit të Stigmatineve u u shtue edhe të çilunt e Shkollës Normale, Shkollë të cillen Qeverija desht me nji herë me e njoftë, së cillës Papa i tashem desht me i dhânë Bekimin atnuer të vetin. Mâ i pari fryt i ksajë Shkollë u pâ në veren e shkueme, kuer, para nji Komisjoni fort me randsì, dergue prej Ministris s' Arsimit, bân shqyrtimet e me lavd shum mueren diplomen per msuese Shteti ndandë xânse, njaq sà u paraqiten, prej ksajë Shkollës s' onë Normale fêmnore.

Ky âsht per shkurt, Zotnì të ndritshem, perpilimi i historìs së vepres zhvillue prej Is-

titutit të Motrave Stigmatine në ket token t'onë shqytare, veper, qi lumnisht vijon gjithnji e nep uzdajë perherë mâ të mdhà. Por mâ fort, se fjala e shkretë e êmja, sado qi del prej nji zêmre gjith miradije per kto bija të të Stigmatizuemit të madhi t' Asizit, pse ktyne do të jau dijmë per nderë per shka bân per edukaten t'onë kulturale, numrat kan me muejtë me e pararaqitë fort mâ mirë meritimin. Ndigioni, Zotni të ndritshem. Çë prej vjetës 1879 deri në vjetë shkollore të tashme jânë mâ se 3242 xânset, qi ndoqen ket shkollë mâ të paren e Stigmatineve.

E kso dore ato fjalët e P. Bernardinit prej Portogruaro, drejtue Murgeshavet të Shkodres me 26 Màj 1889, n' u duken at herë fjalë msimi e profecì, sot e shofim se lumnisht mund të mahen si punë e kryeme. Pernjimend, thote aj, se themelimi i ksajë shpì, âsht nji mjet fort i dobishem per të miren e sà shpirtenve.

Pra, në paçë guxim me ja hî ksajë bisedë me nji protestë, po më kandet me i dhânë

marim me nji sfidë. Per deri nder kohë t'ona historija komtare nuk kà me mujtë me thânë, se kje nji tjeter institucjon çdo, qi të mundet me thirrë të vetat aq meritime, sà i sollen vedit Murgeshat t' ona Stigmatine, tuj u perkujdesë per naltsimin intelektual e moral të grues shqyptare. Urojmë, prandej, qi familja e tyne të lulzojë e të shtohet perherë ma teper e kshtû të perhapet edhé ma shum veprimi aq i vjefshem i tyne prej nji skajit në tjetrin të ktij Atdheut t'onë aq të dashtun.

BKSH

		Shkoder 1879	Durrës 1890-1903	Shirokë 1907	Rus 1920	Dajç 1924	N enshà 1926	Gjithsejt
	Motrat qi vepruen si mësuese	52	9	13	6	5	3	89
Numri i xanseve qi ndoqen	Filloret	3243	154	259	—	188	169	4013
	Plotoret	359	—	—	—	—	—	359
	Gjytetset	48	—	—	—	—	—	48
	Normalet	129	—	—	—	—	—	129
	Konviktin	72	—	—	—	—	—	72
	Strehen Foshnj.	—	—	205	452	102	45	804

Mâ teper, shkolla e M.ve Stigmatine në Shkoder dha 44 diftesa lirimi per shkollë plotore e normale të provueme prej Ministris s' Arësimit. Sot veprojnë porsi mesuese 34 veta qi dikuer ndoqen shkollat Stigmatine.

BKSH

BKSH

IV.

SHQYPTARJA
E
GJYTETNUEME

BKSH

VEHTJE.

ORA E SHQYPNIS — Luigjina e Ejëll Koliqit
ZANA E MADHE — Xhina e Dedë Sulit
KALJOPE — Magdalena e Marka Çetës
TALIJA — Beatriçja e Zef Kurtit
KLIJE — Domenikina e Gasper Darragiatit
TERSIKORE — Gjyljana e Zef Çobës
URANJE — Magdalena e Gjon Koliqit
EUTERPE — Rozina e Tef Prêlës
SILJA — Ninja e Tish Buflit
ERATO — Liza e Ndoc Mjedës
BORA — Safet Leskoviku
BJESHKA — Marta Gjomarkaj
SHTRIGAT
FLOÇKAT
TË LUMET E NATËS — Çilja e Marka Çetës
VALLJA

Puna ndoftë n' Helikonë.

BKSH

Mriz në mal të Helikonës. Kroni Hipokrene. Pegazi tuj kullotë rudinave. Stinë Prendvere. Ndihet nji gurgullim bylbylit.

Dukë I.

ZANA E MADHE

Ç' po vallzon njaj zogu i verës
N'p'r ato hije mbi çurila!
Se ç' po lot aj flladi i erës
Me ata lila e karajfila!
Se edhè mali ç' âsht stolisun
N' gjeth e n' bàr e n' gjithnduer bimë:
Fusha n' lule âsht krejt qendisun,
Hupë kà bregu nder blerime.
Po shkojën flutrat tue flutrue,
Lvisin dejkat poshtë-perpjeta;
Kà nisë qyqja m' rrem me kndue,
Lule m' lule kullotë bleta.

PKSH

Neper rrâjë e neper curra,
Kahë dikohen kjartë si argjâni,
Gurgullojën prroje edhè gurra,
Turtllit n' mal ç' po i nnîhet zâni.
Kep më kep po kecen dhizi,
Hidhen kingjat marrin shtoj'n
Mblidhen tok barit te mrizi
Se ç' po kndojën — se ç' po lodrojën,
Se ç' po i bijën, oh! fyllit-o,
Se ç' po i bijën zamares-ò,
Tuj u nzitë — tuj u ngallitë,
Njâni tjetrin tue mahitë
Herë me rromë tue u shpotitë,
Tash tue u lye mollzash me kingel,
Tash tue luejtë „dojkë" edhe „cingel":
Rreku malit, ndiqu zallit
Pà kujdes, pà kurrfarë hallit:
Menden flutur, zêmren ngî,
Me u a pasë nji mbret lakmì.
Nen nji qiellë porsi pasqyra
Sod galdon, po, t' tanë natyra,
Edhe njethet n' nji jetë t' ré
Gjithshka gjallë ngallitë mbì dhè.
Ani prà edhè Shtozovallet

Të lâjën bjeshkët e të lâjën zallet
E të vîjën ktû me prî vallet,
Dora-dora — bardhë si bora,
Me mârrë kângen e me kndue
Me këndue — e me lodrue,
Mali e fusha me jehue.
Prandej tash un po u piskati,
Qi ktû t' gjitha t' njehin gati,
Per me njitun vallen-ò,
Per me mârrun kângen-ò,
Si njaj zogu i veres-ò.

Ktû piskatë trì fierë të madhe, masandej me zâ të naltë thotë:

Oj Zana
Kû t' jeni
Nder maje,
Nder zaje,
Nder gurra,
Nder curra
Të tana
Ktû eni,
E 'i valle
Të rè

BKSH

T' a thomi
N' harè.
T' këndojëm,
T' vallzojëm,
Nder hije
Nper vrrîje:
Ditë kcimit
E gzimit,
Ditë kndimit
Asht sot.

I a befiin Orët, Zânat, të Lumet e Natës, Floçkat, Shtrigat e Shtozovallet tjera

Jo, po, prà, moj Orë e Zâna,
E ju Shtozovallet tjera,
Un, po, vetë tash zâ u bâna
Me u mbledhë tok n' kto vise t' blera
Edhe n' valle tue këndue
Tue këndue — e tue lodrue,
T'i pershndetna stines s' rè,
Qi e kerthnestë e t' tânë gjallnì
— Si nder fusha Elizè —
Po lulzon per bukurì.
Eni t' kapna dora-dora
Dora-dora — bardhe si bora,

E t'a thona ktû nji valle,
Qi t' jehojën bjeshkë edhe zalle.

SHTOZOVALLET

(tuj kndue palë e palë)

Buloj molla, lulzoj ftoni,
Rrijën bylbylat tue këndue:
Burrë i fortë Agamemnoni
T' rrebtë nji ushtri në kâmë kà çue,
Vetë n' Aulidë edhe u kà prî,
Tue i ngarkue m' njimî galé,
Per me dalë tej pellgut t' zì,
Per me shâmë Trojen per dhè.
Akejt Troja pse i koriti
Edhe zî ftyren u a pat,
Lekë Paridi kuer grabiti
Menelaut Helenen fat.
Por tallaz gjithnji rri deti
Natë as ditë 's pushon duhija:
Strukë n' lymâ pre' atij sikleti
Me duer m' i kà ngelë ushtrija.
Vjen Kalkanti, diejs në zâ,
E Agamnonit thotë me gojë,
Se 's do t' shuej erë e murrâ
Se edhè as Trojen 's do t' pushtojë,

Po kje se aj asajë Zojë Djanë
T' bijën e vet nuk i a bân flije:
Njat Ifigenìn, si Zânë,
Të tanë jetë e të tanë hije.
Fort âsht vrâ Agamemnoni:
Si gùr vorri rrin e 's flet:
Me sá gurret dahet prroni,
Prindja 's dahen fmîjve t' vet!
Vojtë kà fjala Ifigenìs,
Se kisht' lypë diejsi Kalkante,
Qi per fat e nâm të Greqìs
Flîje Djanës ajo t' i u bante.
Edhe vasha atý âsht çue m' kamë,
Kà kjekë rubë e kacilitë,
E t' kà vû kshet e mahramë,
Mirë t' â veshë, mirë t' â kandritë:
Njet unaza e stringla arit,
E derdhë veshen palë e palë
— Si nji vashë, qi fat vê s' parit —
Para t' et ajo kà dalë
Edhè i thotë plot amelcim:
„Tatë, o tatë! o i lumi tatë!
Shka jè zymtë e rrin n' mendim?
Shka rrin punës ti kshtû t' i u matë?

Mue per flî po m' lypin zotat:
Pse nuk m' mêrr e m' vên n' therore,
T'kthiellтë Atdheut per t'i a reshë motat?
Per t' i a shue çdo mnì mizore?
Ti dèr n' Trojë me shkue nisë jè
Edhe bâ kè bèn e bâme
Me dikue, po, per Atdhé
T' gjakut t' and cirken mâ t' mrâme:
Po a nuk jam un jote bí'?
Po a gjak Danajsh 's kam nder dej,
Qi mos t' des sod per Greqi,
Per Hyj t' onë e per Akej?
Çohna, tatë, pse vonë kà shkue,
Pà u shkrî Troja n' flakë e n' shkndija:
Prîjmë m' therore! Edhe pa mue
Kjoftë e rrnofët per jetë Greqija?"
Kshtû kà folë e bija e nanës
Edhe nget n' nji rrash të blerë,
Kû m' theror, kushtue Djanës,
Ká shtrî qafen per m' e therë.
E ç' m' atbotë rà paq tallazi,
U shêm Troja e u bâ krejt djerr,
Rrexet dieja dheut i shprazi:
Nâmi i Grekut mort mâ 's merr.

Duket së largu Ora e Shqypnìs tuj ardhë kah aj log Zânash, aty-ktû tue mledhë bimë e lule.

ZANA URANJE.

Amanèt, moj Zâna e Madhe,
Shikjo 'i herë ka' ato livadhe
E, a thue e njef njat Hije të bardhë,
Qi tektej duket tuj ardhë,
— Sikuer bân hâna me dalë —
Atý-ktû m' lule tu' u ndalë ?

Kputet vallja e të gjitha Shtozovallet kqyrin habitshem kah livadhet.

ZANA E MADHE.

Se kush âsht manà, 's e di
Orë a Zânë a se hyjnì.
Por, me gjasë, kishem me thanë,
Se kjo Orë nuk âsht as Zânë,
Veç se âsht zoja Qiterè,
Qi në buzë të ksajë stine t' rè

Vjen pre' Olympit m' Helikonë;
Perse s' lumes — si po i thonë —
Po i u kandshin kangë e valle,
Hije, vrrije, bjeshkë e zalle:
E blerime gurgullime
T' cemtë çurrilash — e bylbylash:
Vjollzash, lilash — karajfilash:
E po i kandej me lodrue,
Me hypë shrregull, me këndue
Shpat e m' shpat, e prrue më prrue,
Hý e nieri me galldue.

ZANA KALJOPE

Jo, po; besa, mirë po thue:
Zojë Hyjneshë m' dàn edhe mue.
Shifni 'i herë ju Orë e Zâna
Si po shndritë nper lila e thâna
Porsi dielli e porsi hâna:
Si ajo bora krès s' Cukalit,
Si ajo bryma e rudinës s' malit.
Se un kund shoqen pà 's i a kam
As në rrash as në rragam
Kahdo ardhë kam rrokullis.

ZANA KLIJE

Veç e n' kjoftë Ora e Shqypnis,
Qi un nji herë veç e kəm pà,
Por qi ndryshe dajtë nuk m' kà,
Veç si drita tuj ague,
Veç si rrezja tuj flakue:
Si njaj flladi në prendverë,
Qi fershllon nper gjeth të blerë
E me ta, thue, dishkà flet,
Kahë i njethë në jetë e shndet.
E veç m' rrêjën, ndoshta, kta sye,
Se ka' e shof kshtû tuj shkelzye,
Të tanë rreze e të tanë jetë,
Kish me thânë se âsht ajo vetë.

SHTOZOVALLET

(tuj kndue palë e palë)

Kah jè nisë? kah don me shkue?
Moj t' raftë e mira!
Në log t'onë a don me urdhnue?
Moj t' raftë e mira!
Se ktû jem' do Shtozovalle,
Moj t' raftë e mira!

BKSH

Qi kndojëm kangë e këndojëm valle,
Moj t' raftë e mira!
Këndojëm valle me harè,
Moj t' raftë e mira!
Neper ag t' ksajë stine t'rè,
Moj t' raftë e mira!
Per të reshë augur mbi dhè
Moj t' raftë e mira!
Shûjtë e paq edhè liri
Moj t' raftë e mira!
Jetë e shndet e dashtunì
Moj t' raftë e mira!

Dukë II.

ORA E SHQYPNIS

Me do sherbelë e rozmarí në dorë.

Mirë se u gjêjë e zêmra u kndoftë!

ZANA E MADHE

Mirë se vjen e njashtû kjoftë,
Si per neve ashtû per tý

BKSH

ORA E SHQYPNIS

Se un kam mârrë-ò dhèn me sý
Edhe dalë nder kto zabele
Per të gjetë nji rod sherbele
Me de shpendme e rozmarì
Qi nji lang me to me zìe,
Per t' priskue do bjeshkë e vrrî
Dikû atje kû un rrì me bigë
T' u majë larg çdo kob e t' ligë.

ZANA E MADHE

Amanet, moj rrezja e bardhë,
A thue don tash me na thânë,
Kush jè ti? kah jè tuj ardhë?
A jé Orë a por jè Zânë?

ORA E SHQYPNIS

S' diej, ju Motra, a do t' a dini,
Se si e quejën êmnit njat dhè,
Per mjedis qi e dàn Shkumini
Si shogë arit vashet t' rè:
Qi njânës ì Vardari e thuer,
Per t' gjatë s' tjetres e puthë deti:

Poshtë Devolli i vjen terthuer
Gjerdan Drini i rrmen perkrejti?

ZANA E MADHE

A mos thue, moj, per Shqyqnì?
Per njat vend per bukurì,
Kû mâ gjallë ndritë hâna e dielli,
Kû mâ kandshim lulzon Prilli,
E kû male kà e kodrina
E kà fusha e kà rudina
Të tanë hije e t' tanë blerime
Pêmë e lule e gjithnduer bime,
Fllade t'amla e gurgullime:
Kû kà lume gurra e shè
Si kurrkund njeti mbi dhè:
Thue janë fushat Elizè?

ORA E SHQYPNIS

Per Shqypnì, po, jam tuj thânë:
Per njat vend t' plleshem e t' gjânë,
T' cillin vetë Natyra nânë
Me 'imî t' mira e kà stolisë,
Thue me dorë se e kà qendisë.

BKSH

ZANA E MADHE

Jo, po, e dijëm, besa lum Hija
Se nji vend porsi Shqypnija
Nuk e kà, jo, rrokullija,
Kahdo qi bje dielli e hâna
E prîjën valle Orë e Zâna.
Se Shqypnin na, dikuer motit,
— N' ato kohët e Gjergj Kastriotit —
Me kta sy, po, pà e kimi,
Se edhè là, manà, atje jimi,
Neper lume tue turfllue,
Neper gurra t'u freskue,
Neper mrize tue këndue,
Tue këndue — e tue lodrue
Qi mâ mirë 's kè si i a thue:

ORA E SHQYPNIS

E pra, un jam Ora e Shqypnis;
„Gjeraçinë" êmnit më thonë,
Edhe rrì atje mbì Valbonë
Neper biga e hije blinit
Ke ato bjeshkët e Dukagjinit.

SHTOZOVALLET

(tuj kndue palë e palë)

Kjosh e bardhë e kjosh me jetë!
Të shkoftë moti si do vetë,
Të shkoftë moti tuj këndue,
Tue këndue — e tue vallzue,
Tue këcye — e tue shkelzye
Neper gurra — e neper curra,
Neper mriza — e qepariza
Bjeshkë e m' bjeshkë e shpat më shpat:
T'u bâftë dita nji sahat —
Nji sahat t'u bâftë tý dita:
Endu shtatit porsi drita:
Gjeraçinë mbì tjerë petrita —
Zojë e randë n'at krye t' Malcìs
Siellsh mbì hasem të Shqypnìs,
Siellsh ka pak e shitosh shum,
I rropossh t' gjith kulihum.

ZANA KALJOPE

Oh! e lumja per Shqypnì!
Se atje kè besë e burrnì,
Se atje kè zêmrë e trimnì,

Kè kuvend e bujarì,
Erz e nderë e fisnikì,
Si kan pasë burrat e dheut
N'ato kohët e Akil Peleut.

ZANA ERATO

Jo, po, prà: nji fis bujar
Po ishte 'imend fisi shqyptar;
Perse un vetë atje kam pà
Djelm me u prekë, po kryet më trà,
Ardhun shtatit si namlija:
Kam pà vashat si silvija,
Me u ndritë llana — porsi hana,
Me u ndritë dora — porsi bòra
Njana ixhì — ruejtun n'kutì,
Tjetra lule rritë n'saksì,
Kush fëllanxë, kush hajmalì
T'gjitha zoja per njerzì.

ORA E SHQYPNIS

Mirë, por 's diej a thue u kà 'rà
Ndonji herë, Motra, me pà,
Se si lshohet m'luftë Shqyptari,
Se si ndezet vendi zhari

Kuer t'a zjerrë aj t'prehtë çelikun
E t'a msyj per ballë anmikun,
Si ajo rrfeja tuj gjimue,
Jo m'e prè, jo m'e shkurtue,
Jo per tokë dekun m'e shtrî,
Por gjallë m'kamë, thue, m'e perpî?
Jo, po, po; Shqyptari i ngratë
Armë e besë i ká zanatë
Si kurrkush tjeter mbì dhé:
T'a bân deken si me lè.
Veç — kercuna, vàj medet! —
Gati tash nja pêsqind vjet,
Çohet Turku e i bje Shqypnìs
— Malukati i madh i Azís —
Edhe t'mjeren moj Shqypnì
T'a shkretnon, t'a veshë në zí:
Me i u dhimtë gurit e drunit.
Sà 's po diej si m'i a kjà hallet.

ZANA e MADHE

Shka po flet, moj — Shto-Zo', Vallet!

ORA E SHQYPNIS

Jo, po, Motra, besa prà —
Lê se zêmren i a kà thà,

Tuj e bâ t'mjeren me kjà,
Por dèr shpirtin flligjë i a kà:
Sà qi, besa, o Motra t'mija,
As me u njoftë s' njifet Shqypnija,
Per shka kênë ajo kà motit
E per shka âsht bâ n'ditë të sotit.

TË LUMET E NATËS

Atê e vraftë Zoti!
Atê e thaftë moti!
Qi kshtû — barbari —
At vend t'lulzuem,
Kû rrnon Shqyptari,
Paska shkretnuem
E lshue n' mjerim.
Per tê asnjihera
Mos çilët Prendvera:
E ndjektë potera
M' t' Lemè e m' Prendim.

ORA E SHQYPNIS

Por i urti e pat lânë fjalë
Dalë kadalë, moj zêmer-valë,
Se vjen moti per kadalë;

Edhe kshtû. mbas sa mjerimit,
Mbas sa lotsh e sa desprimit,
Shqypnis dita na i kà ardhë —
Na i ká ardhë — po, fati i bardhë.
Qi me dalë ajo zojë m' veti....

TË GJITHA ZANAT S' BASHKUT

Shqypnija kà dalë zojë m' veti?

ORA E SHQYPNIS

Po, Shqypnija dalë kà m' veti,
Si çdo tjeter Shtet mbi dhè,
Ligjë e pare ajo tue pré:
E me ushtrì — e qeverí:
Merr e nep me kê t' duejë vetë:
N' kuvend Mbretensh thirrë e pvetë:
Perposë Zeusit, 's shtrohet kuej:
Me dorë m' ballë i rrin i huej',
Qi dèr dje ndêj tue kqyrë çark,
Edhè mbajtë ı a pat gjû'n m' bark.

ZANA MELPOMENE

Po ti ashtû, moj vetull-njalë,
Na ngushllo pak gjâ me fjalë —

Na ngushllo, po, sado pak;
Se, manà, mue zêmra gjak
M' ka pikue, per shka kam ndî
Per të mjeren moj Shqypnì,
Si kà hjekë kjo keq e zì
Si i kà shkue moti tuj kjà
Herë nen Turk e herë nen Shkjà,
— Eh kta Zeusi m' i pastë vrà!

ORA E SHQYPNIS

Jo, po, prà; në ditë të sotit
Shqyptarija â e lìr si motit:
Si pat kênë n'kohë t'Gjergj Kastrjotit,
N' kohë të Burrit, n'kohë t' Agronit,
T' cillt, si vala e nji përronit
Qi kah dkohet turra-turra,
Tue dermue shkon landë e curra,
Dermue e kan pà dhîmë anmikun
Per t' mprojtë shpín, erzin e mikun.
E vertetë se sod n' Shqypnì
T' tana punët nuk janë n' hullì,
Ke Shqyptarët shpesh marrin jashtë
E s'shkojën t'gjith si kisht' me u dashtë;

Por se foshnje enè âsht Shqypnija
E „ço e rrxo“ me hecë zên fmija.
Se, medjè, edhè Shqyptarìs
Me i vue i duehet — porsi fmìs —
T' gjitha lngatët e foshnjenìs.
'S ngrehen Shtetet m' kamë e m'dorë
Ti me ngrehë bata nper borë!
Tash hecë moti, tash ndrron stina,
Ulen malet me çetina,
Çohen kodrat me rudina
Edhe kshtû, moti tuj ardhë
Dikuer dita kà me zbardhë
Qi Shqyptarët të bijën m' hullì
E kjo e bukra moj Shqypnì
Të lulzojë — të gazmêndojë
Zojë m' vedvedi prherë t' lumnojë.

ZANA TERSIKORE

A din shka, moj Gjeraçinë
— Mori bryma në ledinë —
A t'i lâmë kto derte e halle
E na prîj ti ktû nji valle —
Prîjna 'i valle bukurì,
Si qi hecë vallja n' Shqypni.

SHTOZOVALLET

(tue kndue palë e palë)

Edhe hâna do t' a dije
Edhe dielli do t' ketë pà,
Se per çark ksajë rrokullije
Si Shqypnija 'i vend nuk kà,

Fusha t' gjâna e kodra t' blera,
Vaditë n' lume, gurra e shé,
Me gaz t' vet ktû i veshë Prendvera,
Si kurrkun njeti mbì dhè.

Nen nji qiellë perherë t' kullueme,
N' rreze e n' dritë pershkue unjì,
Bjeshkë e male të blerueme,
Si vigâj, shtiellen n'ajrì.

Mbì ato male e bjeshkë kreshnike
Djelmt skyferë po i bâte nana,
Armët e t' cillve, prherë besnike,
Po u permendshin n' fise t' tana.

Atje lejën, po, Toskë e Gegë,
Si dý rreze n' flakë t' nji diellit,
Si dý rrfè, qi shkojën tuj djegë
Kuer shkrepë rêja nalt prej qiellit."

TË LUMET E NATËS

(tuj lodrue)

O Zojz i perjetshem,
Ti zìn — e morìn,
Ti t' ligat — e shlligat,
Ti damin — e gramin
E boren — e breshnin,
E t' zìn sykerveshnin
Shqypnijet ma larg.

Reshja t' maren
Shtoja faren:
Bân qi prhera
M' vise t' saja
T' qeshë Prendvera:
Kurr uzdaja
Mos t' a gnjejë:
N' tê t' shperthejë
Vedit Lili,
Karajfili,
Drandofilli,
Edhe dielli
Nder kto vise
Vedit t' rrise

BKSH

Grunë, tagjì:
Si m' hardhì
Qarri rrush
T' bâjë n' gajush:
Hîthi, lpusha,
Neper fusha,
N' mal, nper vrrîje
Mjaltë të rîje:
Bashkë të flîje
Kîj' me bisha
N' pyllë nder pisha;
E kuer hana
Balle - gjana
T' nisë - e t' shndrisë
M' ato male - m' ato zalle
Orë e Zana
Njitun valle
Dora - dora,
Bardh si bora,
Të këndojën
Të lodrojën,
Fat e jetë Shqypnìs t'i urojëm

BKSH

ZANA E MADHE

(tuj piskatë)

Oj Shtriga,
Qi t' liga
Njerzimit
I lshoni,
Kahë naten
Kerkoni
Nper tbana,
Nper stana,
Nper shpija
Të fqìve,
E fmìve
Në djep
Per t' madh gazep
Mushknìt u a hani:
Kû t' jeni,
Ktû eni,
E me rizë hjekun
E gùr më gùr
M' anmiq t' Shqypnìs
M' a lshoni 'i namë
Të madhe fort.

BKSH

(Hînë dy shtriga, tue lodrue, me nji fultere e me nji trikamç, (saxhak) në dorë. Mbas ktyne hîn tjerat: do me faculeta lidhun m' krye, si z i n g a r e l e t, e do me faculeta të zhdredhuna e me kafi dy gur në dorë.)

SHTRIGAT

O Zojz i pushtetshem,
O Zojz i perjetshem,
M' ânmiq të Shqypnis
--N' dashtë t'huej, n'dashtë të shpis —
Lsho puçat e „lis“,
Lsho t' pîjmtë e „sergis“:
Lsho „gunga“ — lsho „lunga“
Lsho rrebe — edhe „zgiebe“.
„Gerbulen“, „lulbardhen“:
E lshojau ti mardhen,
Lshou plajmin e zushen:
Krejt thajau ti fushen
Qi t' mjellin, mos t' korrin:
Vorfnojau oborrin
Me dam nder bagti,
Nder dhên e nder dhi:
Mos lên qi në voter

BKSH

T' u rritet vllà a moter.
Lshou rreshme edhe ortiqe,
Lshou t' zeza e rreziqe,
E t' zhyten — e t' mbyten
N' gjak t' vet edhe n' jarg.
Çik! Rik! Çik!
Çiki! Riki! Çik!
Çiki — riki — çik — çik!
Çik! çik! çik!
Çiki — riki — tuk!
Tiki — taka — tuk!
Çiki — riki — tuk!
Çiki — riki — tiki — tuk!
Qiripup!
Qiripup!
Tiki — taka — cuk
Çiki — riki — tiki — taka — cuk!

SHTRIGAT

(tuj fodrue)

„Pse edhe hana do t'a dije,
Edhe dielli do t' ketë pà,
Se per çark ksajë rrokullije
Si Shqypnija 'i vend nuk kà.

BISH

TË TANA SHTOZOVALLET S' BASHKUT

„Rrnosh e kjosh, oh moj Shqypnì!
Rrnosh e kjosh gjithmonë si vera,
E me pagjë e me Lirì
Per jetë t' jetës t' rrnoftë tý ndera."

DUKË III.

Kûnë dy Zanat, Bora e Bjeshka, me Si-fen, nji vajzë shkodrane nja tremdhetvjeçe.

BORA

T' paçim, Zânë, sà gjithkto male! —
Porsà sod muer me vezllue
Hylli i dritës m' at vetull mali,
E nper lugje e nper blerime,
Zogjët e verës shkrîhëshin n' valle,
Edhè bulku, m' krah parmendên
E vûe para qèt nen laver,
Dilte n'arë me kapë aj punen,
Un e Bjeshka — na dy shoqe,
U vûem m' shtek fill m' anë prej Verit

Per me pà e me soditun
Se si toka n'ato vise
Bukur êndte gjeth e lule:
Se si rrmejshin prrojet maleve,
Si gurgullojshin gurrat krepave
E si njethej bari fushave,
Persè shpesh, moj Zana e Madhe,
Kem' ndîe shoqet tue ligjrue,
Se as vetë Fushat Elizè
S' po ishin t' bukra si njaj dhè.
Edhé, besa, prà ashtû po ishte:
Të tanë vêndi nji lulishte:
Borë në bjeshkë e voës në vrrî:
Fusha njethë per bukurì:
Gjith motmoti 'i Shnjergj i ri.
Synin kndellë e zêmren kndellë,
Atij vêndit shtye jem' kthellë,
Edhè mrrîe kem' n' nji terthore
Kû po kishte 'i lum t'madhnueshem,
Pertej lumit nji gjytet,
Brî gjytetit nji kalà,
N' ballë të kalàs nji liqê t'gjânë:
Prej si rrjedhte edhè nji lum,
Neper tê êndeshin anijat

— Velat ndê per t'gjatët t'pajarit —
Si ato mjellmet neper glina.
Por po kishte edhé nji shè,
Kjarët qi rrmete kres së gjytetit:
Thue se argjan dikohej malesh,
T'u pershkue neper do suka,
Kû e kerthnestë êndte hardhija,
Njethej fiku e zerdelja,
Ftoni, pjeshka edhè qershija,
Me ato dardhat moskadele,
Me ato shegat tivaresha,
E me molla faqe-kuqe
E me kumlla bordarike,
Kypça, ullîj e gjithnduer pême,
Si kurrkund njeti n'ket dhè.
Atý 'i herë rám zhyt m'at shè
— Masî u bânë cilat e mdhà —
E t'filluem mrendà me u là,
Dèr qi dielli u çue n'mjesditë.
Mandej zên me na thekë ûja,
Edhè dalim shujtë me gjetun.
Mjelim sutat hijes s'malit,
Xjerrim mjalten jashta zgavrrash,
Mledhim dredhza e urtyta bjeshkve,
Gjêjmë nji rrasë t' lmuet mermèr

Per tryezës, e shi mî stom
T'atij sheu, n' nji grykë t'blerueme,
Strukë nder badra të lulzueme,
Per anë rrase me ngranë u vûme.
Kùr, pà pritë e pà kujtue,
Qe, po vjen njikjo bî nierit
Edhè fill na shklet mî rrasë,
Qi per tryezës para ki 'm pasë,
E na derdhë kjumshtin per tokë,
Na shperdàn mjalten per rrasë,
Edhè pêmët n'pluhen na i lshon.

ZANA E MADHE.

Po pse n'vênd shitùe se kini?
Kushdo shklet mi tryezës të Zanave,
Pà ndeshkim aj nuk don lânë,
Sikurë urdhnin qi u kam dhanë.

BJESHKA.

Besa, po, moj Zâna e Madhe;
Njashtu âsht krejt si ti po thue.
Edhè un deshta m'e shitue:
M'e bâ deshta garravaxh,
Qi mos t'kisht' kush shka me pà;
Veç kjo Bora — shoqja e ême —

BKSH

M' thotë: âsht fmî, e garravaxh
Mos ta bâjmë; por t'i lshojmë zverdhcen
Dèr n'ditë t'verës -- sod nji motmot.
Atý u zuem shoqe me shoqe,
Edhè kthelltë na shkuem me fjalë:
Un e dojshe garrâvaxh,
Kjo veç ftyren me i a zverdhë —
Ftyrë e sý m'i a bâ çapî.
Qatje vonë ràm t'dyeja n'godi,
Ktû m'e prûe perpara teje,
Me i a dhânë ti vetë ndeshkimin.

SILJA

(vedimevedi)

Zojë!.... Kû gjindem vetë?.... Kto grà
Kush do të jenë?

ZANA E MADHE

(Sifes)

Pse s' kè fishkllue,
Kah kè rà atij bregut t' sheut?....
Kuer t' bijshë vetmis s' ndo 'i vendi
E mos t' dijshë ti vetë me kndue,
Fishkllò atëherë rrugës, mos tjeter,

Per t' vûem n' beh, po, Shtozovallet.
Qi aty t' Mirat mûnd të ndollin
A t'u là, ase m'tryezë tue granun.

SILJA

Me fishkllue m'thue?..un nuk jam djalë.
N' Shqypnì varzat nuk fishkllojnë.

ZANA E MADHE

Mirë; po ti, moj bijë, kahë jè?

SILJA

Prej Shqypnijet.

ZANA E MADHE

Prà, Shqyptare?

SILJA

Po, Shqyptare e bijë Shqyptarit,
Fis e besë e Fè të Parit
Qi dér m' sod kurr së kà mohue.

ZANA E MADHE

Kênke e Kshtênë?

BKSH

SILJA

Po; katolike.

ZANA E MADHE

Vashë o nanë, gjithmonë fisnike...

Orës s' Shqypnis, e cilla po rrite tuj bisedue t'ultë me do Zana tjera

Po shikjo, moj Gjeraçinë!
Ktû po kemi 'i vajzë Shqyptari:
A thue e njef? a thue t'kà rá
Me e pà ti ndojherë n' Shqypnì?

ORA E SHQYPNIS

tuj u avitë Siles e me njanen dorë tuj e lmue krejet.

Po a Shqyptare jè, moj bijë;

SILJA

Po; Shqyptare.

ORA SHQYPNIS

Kû kè lè?

SILJA

N'at mollë Shkodre, n'krye t'Gegnìs,
Prej kahë s'parì Shqyptarìs
Zûe me i shndritë hylli i Lirìs.

ORA E SHQYPNIS

Vajzë shkodrane, pra?.,. Sà mirë
Asht tuj m'ardhë, qi edhè un po ndolli
Ktû me tyë.

SILJA

Po ti kush jè?

ORA E SHQYPNIS

Un jam Ora e Shqyptarìs.

SILJA

Po kto varza kush, thue, janë?

ORA E SHQYPNIS

Njana Orë e tjetra Zanë...
Këto janë, moj, Shtozovallet:
Njato t'Bùkurat e dheut.

BKSH

Silja tmerohet e struket nen sjetull t'Orës s' Shqypnís.

Jam un ktû: s't'bâjnë gjâ; mos druej.
Veç si ti kè ndollë ktû m' thuej.

SILJA.

Un? s'e die.

ZANA E MADHE

Po t'kallxoj vetë.
Bjeshka e Bora — kto dyë Zana
T'logut t'êm, ktu n'Helikonë,
Paskan dalë sod, tue zbardhë drita,
Edhè marrë kan dhèn perpjetë,
Per me pà e me sod:tun,
Si lulzon asajtë prendvera.
Kshtu t'u endë kto bjeshkë e m'bjeshkë
Shpat e m' shpat, e mriz më mriz,
Kênkan kapë dèr m'at mollë Shkodre,
Jashtë gjytetit nder do suka,
Kû po rrmete i kjarët nji shè...

ORA E SHQYPNIS.

Kiri.

ZANA E MADHE.

M' stom t'ktij sheu, m'at hera,
Nen nji hije e strukë nder badra,
Jânë ulë Zânat per me ngranun.
Kuer, qe, vjen kjo bijë Shqyptarit
Edhè fill me kamë m'tryez t' tyne.
Por ke kto nuk mund t' ràn n'godi,
Se n'ç'mndyrë vajzen me shitue,
— Sikur nè na nep zakoni
Kuer ndokush tryezen t'na shklase —
E kan prûe ktû para mejet
Qi shi vetë un t'a shitoj.

ORA E SHQYPNIS

si në kujdes

Pse me dalë, moj bijë, n'zàll t'Kirit?.
A s't'kà msue jot-amë ndojherë:
Se 'i vajzë, qi ruen shpìn ruen shpirtin?

SILJA

Jo, po, e die; por disà shoqe
U bâme bashkë e duelem n'Bardhaj,
Per të mledhun atjè lule.

BKSH

ORA E SHQYPNIS

Por aq larg persè me u shtýe...
Shka u jânë dashtun ato lule?

SILJA,

Besa, zojë, veç persè neser
Na kremtojmë pêsdhetvjetorin
E t'ndertuemit t'njasajë Shkolle
Kû na zâmë; e prandej deshtem
Sod t'i mledhim nji tubë lule,
Per m'e çue neser dhantì
— Pêng dashtnije e evarije,
Per shka psojnë Mst.eset me né,
Qi t'ushtrohna n'dije e n' Fè,
E n'dashtnì të flaktë p'r Atdhè —
Kshtû na duelem dèr nder Bardhaj,
Per të mledhun do aso lulesh
Neper badra.

ORA E SHQYPNIS

Po a fmî shkolle
Jè, moj vajzë?

SILJA

Si urdhnon.

ORA SHQYPNIS

Të cillen
Shkollê ndjekë?

SILJA

T'paren klasë Normale
N'shkollë fêmnore, qi majnë n'Shkoder
T'ndertat Motrat Stigmatine.

ORA E SHQYPNIS

Oh! po, i njof e mirë e die,
Se me ç'zèll e me ç'dashtnì
Kta punojnë per Fè e Adhè,
Qi me i rritë varzat fisnike,
Grà shqyptare e shpijanike:
Nderë e Fès e nder e Atdheut,
Njimend mesa t'Skanderbeut.

ZANA E MADHE

A po ndien, moj Zâna e Madhe,
Shka po thotë kjo vajzë shkodrane?
Kjo po thotë, moj vetull-njalë,
Se dèr n' Bardhaj paska dalë
— Nder ato gradina t'blera —

BKSH

Bashkë me disà shoqe tjera,
Masì dielli u çueka m'cila,
Per të mledhun vjollca e lila,
Drandofille e karajfila,
Shebojë, iris e zymyla,
Gjithnduer lulje e gjithnduer bime,
Qi me ndreqë me ato blerime
Sà mâ t' kandshme 'i tubë per sye,
Per t' i a çue mandej dhantì
— Pêng dashtnije — e evarije —
Njasajë s' t' Parës s'Shkollës femnore,
Qi n' gjytet t' Shkodrës mizore
Aq me zèll, dashtní e dije
Stigmatinet majnë per fije,
Kû kjo vajza âsht msim tuj xanë.

ZANA E MADHE

Po a thue din, moj ti, me n' thanë,
Stigmatinet se kush janë,
Me kujdes qi kshtû t'nji nane
Msuekan n'shkollë varzat shkodrane?

ORA SHQYPNIS

Janë Vestalet françeskane.

BKSH

Qi t'kushtueme Nazareut,
Shpînen sjellë i a kan ktì dheut:
E t' kullueta porsi lili
Qi nper voës t' agimit çili
— Nji rahà ato e parrizit —
Bashkë me Arvalt e Sh' Frano Asizit,
Me atà Etent Françeskâj,
— Kênë per Fè gjithmonë vigâj —
Ruejn n' Shqypnì flaken e Unjillit,
Qi dikurë e prûe prej qiellit
Fjala e Mendes s'Perendìs:
Prometeu i rì i nierzìs,
T' cillin forcat kundershtare
M' kryq merthye e kan m' Sukë Kalvare.

ZANA E MADHE

Françeskâjt ke po i zên në gojë,
Tash nder mend po m' bjen, oj zojë,
Se disà nder këtà Freten,
Qi n' Shqypni kushtue kan vehten
Fès e Atdheut, na njoftë i kina
Edhé m' brej, aha e çetina,
T' Helikonës neper rudina,

Kthelltë më lvore tue i zgavrrue,
Êmnat na u a kemi shkrue,
Qi n' harresë kurr mos me u qitë.

ORA E SHQYPNIS

E vertetë. Malit t'u njitë,
Un kam pà shkrue m'trup t' nji blini:
At Leonardi De-Martini:
Êmni i atij në zâ vjerrshtarit,
Qi me shkrue nisi mâ s' parit
Kângë në t'amlen gjuhë t' Shqyptarit;
E qi i pari pat guzimin,
N'shkrim Europs m'i a lshue kushtrimin
Kundra dhunës e padrejtsìs
Qi po i bâhej Shqyptaris
Tuj e lânë nen zgiedhë t' Turkìs.

ZANA E MADHE

Po; por kà prap do êmna tjerë,
Shkrue mbì landë t' ktij vendi t' blerë,
E qi un tye, qatje mâ vonë,
Kuer të prîjë nper Helikonë,
Bigat t'ona per me pà,
Në shêj t' gjith kam me t'i dà. —

Veçse mue krejt po m' habitë
Kahë po m' thue, mori petritë,
Se kjo vajzë në shkollë âsht njitë:
Po a njimend se edhè n' Shqypnì
Kà nisë grueja me u pertrîe
Neper dije e gjytetnì?

ORA E SHQYPNIS

Jo, po, prà moj lum pinjolla,
Sod n' Shqypnì 'dhè po kà shkolla,
Kû shkojnë varzat shqera shera
— Si ajo bleta kah prendvera —
Edhè at msim thithin me dije,
Qi Shqyptares t'i ketë hije.
Edhè 'i shkollë, besa, lum Zana,
Qi dàn n' shêj n' Shqypnì nder t' tana
Po ishte ajo shkolla femnore
Qi n' at Shkodren t' onë mizore
Stigmatinet çilë e kan,
Mbas programit françeskan:
Fè e Atdhè e mirë me t' huej,
Per pa u bâ robi i kurrkujë:
Qi secilla n' shpí të vet
Të jesë zot e pashë e mret;

Edhè bijave shqyptare
Me u dhânë msimi n' gjûhë amtare.
Edhè fmija shqyp me u msue.

ZANA KALJOPE

Ky âsht program, taman program,
Bâ per trû e jo per dhâm:
Bâ per trû e t' mirë të zânsit,
Jo per dham e bark t' msimdhânsit.
Me u msue fmîja shqyp po thue?....
E po ç' n' gjûhë posë në giûh t' Parit
Mund t'zân n'shkollë t'bijt e Shqyptarit.

ORA E SHQYPNIS.

E vertetë se mîfet n' uj,
Fmîn n'shkollë tue i msue n'giuhë t'huej
Prej kahë fmija — shpnesa e Atdheut —
Dalin si baktija e Ndreut:
Mos m' i u dashtun gjâ kurrkujë
E as Shqyptarë nuk jânë as t' huej.
Veç n' Shpypní, si e die un hollë,
Gjithshka mûjt dikurë me ndollë
E prandej ç'do i huej krye - tollë,
Mlysh, a krap a mende - kubel,
Qi n' vend t' vet t' a bâne zhubel

Tue e gjuejt m' lvore e më voë sklllluka
— Zêmer pus, majmun kah duka —
E qi bâ 'i herë pazarllek,
Shqyptarìn m' e bâ qifllek
P'r atà Çfutent e dheut t' vet
— Si t' kisht' mbetë Shqypnija shkret -
Porsa e vuell deti n' Shqypnì,
T' ngrefi plang e t' ngrefi shpì,
T' çili shkollë e t' grumlloj fmî,
Kû t' u vûni 'i mijë leçì,
N' gojë Shqypnìn kurr mos m' e xânë:
Njî fjalë shqyp kurr mos m' e thânë:
Librat shqyp — me 'i bâ nji gyp,
E tue frye erë e murrâ,
T' gjith me i hjedhun n' flakadà:
Me mbajtë t' huejt per njerz bujarë:
Skanderbegun m' e quejt „Shkjà:"
Të gjith boten m' e majtë vllà,
Posë Shqyptarësh; e se Shqyptari
— Per me i hecë puna per s' mari —
Aj do t' kapej veç me fè,
N' t' cillen fat kisht' pasë me lè,
Pà çà kryet aspak p'r Atdhè;

Persè, thotë, 'i Shqypnì m' veti
S' mund t' a bâte às Krajli as Mreti,
Masì mbrendë kisht muamedan
Rregresist, e pak kristjan
Primitiv, qi per kurrgjâ
S' ishin t' zott, veç se me fâ
Me fiq barkun.

ZANA KLIJE.

Çudë me bâ,
Si persrijtet historija !
Kshtû si psue paska Shqypnija,
Besa, psue kà rrokullija,
Ç' se zû e Drejta me mârrë m' thue
E m' krye t' vendit hajni u vue,
Me pré ligjë me dà kanue.
Kurdoherë qi i huej vûe sye
Mos me lânë qi 'i kóm t' çojë krye,
Të dalë m' vedi e t' gzojë lirì,
Por të vuej gjithmonë n' robní,
Prej programit t' vet shkolluer
Jashtë fjalen „Atdhé" aj xuer,
Edhè shkollen, kopilani,

Në gjûhë të huej gjìthmonë e bâni.
E perkundra: kurr nji i vendit
Desht aj lak me i bâ kuvendit
Edhé vllazent per nen kamë
Me i majtë rob në vajë e n' gjamë,
Qi t' kertylej vetë në vjamë
Prej programit t' vet shkolluer,
Fjalen „Fè" perjashta e xuer.
Prandej pra, kudo mbi dhè,
Shkolla e vendit nuk kà „Fè",
Ajo âsht drejt kundra liris;
Ndersa shkolla e huej pa „Atdhè"
Asht rreziku i pamvarsis
T' atij komi, kû âsht ndertue.

ZANA EUTERPE

Të lumtë goja! Mirë po thue.
Edhè un tham — se nji program,
Bâ per hajr e jo per dam:
Bâ si vêndi e lypë, e stîna
Asht, po, njaj qi Gjeraçina
Tha, se atje n' Shkodren mizore
Kan qitë n' punë në shkollë fêmnore,
E e zhvillojnë me 'i kujdes nane,

BKSH

Tash dyzet e sà motmote
Njato Motrat Françeskane,
S t i g m a t i n e quejt prej bote,
Fé e Atdhè, e mirë me t' huej,
Per pà u bâ robi i kurrkujë
Qi secilli n' shpì të vet
Të jetë zot e të jet mbret;
Edhé bijave shqyptare
Me u dhânë msimę n' gjûhë amtare.

ZANA E MADHE

At herë, prà, njikjo bijë nierit
Paska bâ po kjo mà s' mirit,
Ke mendue paska me vedi
N' t' kremte, qi siell neser vjeti,
Nji tubë lule me i dergue
S' t' Pares s' Shkollës, per t' i diftue
Evarì — e dashtuni.
Prand' as vetë s' due me i thânë gjâ,
Per at faj qi kjo kà bâ;
Mu mâ teper un, po, vetë
Due at tubë lule me i a gjetë
E me vedi me i a dhânë,
Qi t'i a çojë s' të Pares Nanë,

Pêng dashtnije — e evarije
T' asajë vepre gjytetare,
Qi kto Motra rregulltare
Zhvillojnë n' Shkoder xenmitare
Nda' ato varzat shqypëtare. —
Pa ndigjo, moj ti Klarinë,
Mele, Gole e ti Jerinë
Ti Culinë — e ti Dalinë,
Ulnju shpejt dèr poshtë kahë vrrini,
Shpejt do lule edhè t' m' i gjîni
E mâ shpejt kan nalt t' m'i bini.

ZANA E MADHE

(Siles)

A na thue, moj ti pinjollë,
Se shka u msojnë Motrat në shkollë,
Kuer ju varza mrendë të shkoni
Si ajo bleta mbrenda zgjoni?

SILJA

Ato 'i herë e pikë mâ e para
Në gjûhë shqype e me fjalë t' mara
Nè na msojnë, se n' shekull nieri
Nuk ká ndollë aj, jo' pà hiri:

BKSH

Se prandej detyrët duen krye
Qi na kem' ndaj t' naltin Hy,
Ndaj shokët t' onë e ndaj vetvetin,
Tue nderue prinden e mbretin:
T' u shmangë s' t' keqes e me endirë
Herë perherë tue ndjekë shka âsht mirë.
Masandej na msojnë per s' marit,
Se Shqypnija âsht e Shqyptarit:
Se ktû i huej nuk kà shka ban:
Se t' krishtene e muamedan
Nuk do t' rrinë t' u kqyrun çark
E me mende gjithmonë në bark;
Se gjithmonë fjala „Shqyptàr"
S' do me thanë, besa „atdhetàr":
Se n' ket shekull rrumullak
T' gjith virtyti s' rri n' mustak:
Se nja s' janë „serm" e „teneqe",
E se po isht', po, 'i punë e keqe
Per nji plesht me djegë jorganin;
Fé e Atdhè me pasë sahanin;
Se s' rrnon vendi me 'i mik,
Me sà rrnon sorra me 'i fik,
E se shpesh mund t' jetë rrezik,

Me mbajtë . . . . per fisnik,
. . . . . per besnik,
Per budallë me majtë Inglizin:
N' çashtje Atdheut me pvetë Afizin
. . . . . .

ZANA POLINIJE

Me nàm, besa! Të lumët goja:
Sà mirë flitke!

SILJA

At herë, lum zoja,
Kû nper vepra poetike,
Na i shtrojnë para ato Murgare
Bukurìt e gjuhës amtare,
Tuj na bâ qi t' shofim vetë
Se krejt nja nuk âsht n' ket jetë
Me shkrue shqyp a n'vjerrshë a n'prozë,
E me shitë „hallvë" a se „bozë":
A se hatllave me shî lpozë:
Se dikush kà lè per pendë,
Dìkush tjeter per parmendë,
E se mirë tha 'i plak i ngratë,
Krushka-madh, i hollë e i gjatë,
Rri n' zanàt qi t' la yt-àt.

Edhè prap, nper mokna e vegla
Na diftojnë nper t' cillat rreglla
Zhdrivillon vepren natyra,
E pse syn' shpesh t'a rrênë ftyra.
Pse t'vjen letë shka m' vedi âsht randë
Na ligjrojnë mbî gúr e landë
Mbî lulqerblla e suta t' egra:
Prap aty msohet Algebra,
Msohet mbrendë Matematika,
Gymnastika — edhè Muzika,
Me Historì — e Geografì
Edhè xâmë na me râvisë,
Me ravisë — e me qendisë:
Zâmë me matë e zâmë me prè,
N' trajtë të vjeter, n' trajtë të rè:
Me là petkat, me arnue,
Bukë e shûjtë na me gatue:
Gjithshka hije kà p'r 'i grue
Qi me zânë e me punue,
Zot e Atdhè per pa i harrue.

(Hînë Zânat me nji tubë lule në dorë:)

ZANA E MADHE

Qe, pra, oj vajzë, Lulet tek janë

Mêrri e çoja t' Ndertes Nanë
S' t'Parës s'Shkollës, qi aq fort dishrue
Kishe pasë ti me i a çue,
Pêng dashtnije — e evarije
Per shka Motrat Françeskane
Me 'i kujdes e 'i zêmer nane,
— Tash po mushen pêsdhetë vjet —
Veprue paskan në gjytet
T'asajë Shkodre n' zâ bujare,
Tuj msue n' shkollë bijat shqyptare
Hyut e Atdheut si me u sherbye,
Si detyrët ato me i krye,
Si me vjeftë, si me punue
Shpin e erzin tue shikjue:
Me kenë ndera e Fès e Atdheut
Njimend mesa t' Skanderbeut.
E mâ teper kè me i thanë
Asajë t' Ndertes Moter Nanë,
Se kto lule — kshtû si jânë —
S'kan me u veshkë as s'kan me u thà,
Pse kto Zana mledhë i kà.

SILJA

(tue marrë tuben e lules)

T' falem nderës, o e ndritshmja Zanë
Gjithsi urdhnon un kam me i thânë.

ZANA E MADHE

Veç, ti vajzë, a kè mendue
Shka me thânë, shka me ligjrue,
Kur ti s' t' Pares kè m'i a çue,
Bashkë me njato shoqet tjera,
Njikto lule e bimë të blera?

SILJA.

Jo, po, gadi i kam do fjalë

ZANA E MADHE.

Hajt, na i thuej ktû dalëkadalë.

SILJA.

(sjellë prej publikut)

Fort e Nderta e e dashtna Nanë !
N' rasë t' s' kremtes të ksajë dite,

BKSH

Shum do fjalë kish' me t' i thânë,
Gjûha e mjerë me u shprehë po t' di'te.
Mbasì vetë, pra, kam qillue
Enè fmì e me folë nuk die,
Bashkë me shoqe jam mendue
Ket tubë lule t' ap n' dhantì.
Po kto bimë me njyere t' veta
Kan me t' thânë, shpnesoj, mâ s' miri,
Shka me shpreh s'm'din gjûha e shkreta
Ashtû mue si m' don dishiri.
Njekto lule t' bardha-t' bardha
Kan me t' thânë, se nderë e Fè
N' zêmer t' onë as zhegu as mardha
S' kan m' e shue, dèr t' jem' mbi dhè.
Këto t' kuqet do t' u thonë,
Se ajo flakë atdhedashtnije
Qi u ndez n' shkollë në zêmer t'onë,
Gjallë perherë nder né do t' rrije.
E kta gjeth, mandej, të blerë
T' asajë Shpnese janë dishmija,
Qi na man, se herë perherë
Do t' lulzoje Shqyptarija.
Se na tyë t' lidhna me besë,
Qi, shka bashkë ktû jemi vasha,

Kurr Shqypnìn s' qesim n'harresë,
T' dajë si t' dajë e dheut neshtrasha.
E se, mledhë rreth voters s' Parit,
Kèm me u thanë breznive t' reja:
Se Shqypnija âsht e Shqyptarit,
Se t' bijnë n' luftë per tê si rrfeja.
Edhè 'i fjalë m' kà thânë mue Zâna,
Helikonës kahë un kam rà,
Se, dèr t' lejë e te marrë hâna
Kurr kto lule s' kan me u thà.
Enì prà, varza shkodrane,
S' t' cillsdo fè e s' t' cillsdo stine,
E t' brohrisim n' nderë t' ksajë Nane:
Rrnoshin Shkollat Stigmatine!

SHTOZOVALLET

Rrnoshin Shkollat Stigmatine!

ZANA E MADHE.

(Kaljopes)

Hej, Kaljope!... A ndien?... Si thue
Shqyp kto vjerrsha janë punue?

ZANA KALJOPE.

Si âsht mâ së miri! Tanë ndiesì

BKSH

Per Fè Shêjte e per Shqypni — (*Siles*)
Po ti vajzë, qi paske xânë
Me qitë vjerrsha. — thue, jè Zânë —
Mbasi s' kem' ktû tjeter rangë —
A na kndo tash shqyp nji kangë?

SILJA

Orës s' Shqypnis

A t' u kndoj ndoj kangë t' Kastriotit?

ORA E SHQYPNIS.

„Porsi fleta e Ejllit t' Zotit."

SILJA

tuj kndue

Porsi fleta e Ejllit t' Zotit
Po rreh flamuri i Shqypnis

VALLJA

kapë e vijon kangen gjatë dyë strofash

(BJEN SYPARJA)

BKSH

Me leje t' auktoritetit të Kishës e t' Urdhnit.

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH

BKSH